

odkup za krivdo. Kolektivno smrt sodobnega človeštva je z markantnimi besedami naznačil v svojem konceptu «Ekstaza smrti», z individualno krivdo in smrtjo pa se peča značilen «Obraz vesti»; prav tako značilna je za mladega Kosovela pesem «Opolnoči», ki se konča z litanijskim verzom:

Smrt,
usmili se nas!

Tako je po moji sodbi Srečko Kosovel najčistejši slovenski pesnik smrti.

Ni moj namen, raziskovati tuje vplive in elemente v Kosovelovi poeziji. Po svoji nežnosti, skromni in preprosti iskrenosti, slikanju intimnih razpoloženj, domačnosti ter notranji čustveni ubranosti je morda najbolj soroden Aleksandrovu. Kadar je najožje s samim seboj, tedaj je pesnik tudi najbolj samosvoj. Značilna za umetniško-artistično rast Kosovelovo je pesem «Bori», ki je v izrazu tudi še brezručavska, a se že močno prepleta z elementi lastnega in svojskega. Najboljše Kosovelove pesmi so intimni pogovori s samim seboj in z rodno zemljo. V njih je brezobzirno neiskan in neposreden; v teh je mladi poet dozorel daleč preko svojih dvajsetih let.

Kot resničnega lirika ga odlikuje tudi to, da ni sledil raznim problematičnim povojnim literarnim modam in šolam. Ni se pridružil bombastikom psevdobiblične retoričnosti, ni se zamikal v artistično-medlo, brezkrvno in breztelesno metafizičnost Rilkejevih epigonov, tudi ni izdeloval programatičnih verzov. Sam s seboj je ostal zvest sebi in svoji zemlji, njeni pesmi in klicu svojega srca.

Na smrtni postelji si je napisal epitaf. Ta epitaf je hkratu oporočka vsem njegovim mladim drugovom in prijateljem. Ta epitaf slove:

«Eno je vroče: žeja Pravice in Odrešitve.
Eno je sveto: Preprosto in Pristno.»

On sam je bil v svoji najlepši in najtežji besedi — preprost in pristen.

Fran Albrecht.

Rožice sv. Frančiška. Poslovenil in uvod napisal Alojzij Res. V Gorici, 1927. XII + 176.

Najbolj priljubljen svetnik v katoličanstvu je brez dvoma sv. Frančišek (1182—1226), sin bogatega suknarja Bernardona, ki je na trgovskih potovanjih po Provenci često s sabo jemal svojega Janezka. Ta se je tolikanj navdušil za francoščino, da je najrajši v tem jeziku izražal vsako močno radost ali globoko čustvo: odtod njegov vzdevek Francesco, t. j. Francoz. Za učenje ni kazal posebnega veselja, pač pa je sanjari o viteštvu, o daljnih pohodih, iščoč dame, ki bi jo služil. Zajet v bojih med Assisijem in Perugia je presedel leto dni v zaporu. Potlej hudo zbolí. Čim okreva, hoče v Apulijo na boj zoper Nemce. Ali naveličal se je mladeniške vihravosti, zagnusila se mu je dotedanja razposajenost in za nevesto si je izvolil Siroščino. Jame se družiti z ubožci in razcapan beračiti zanje. Gobavcem poljublja nabrekle roke ter oglodana obličja. Izkupiček za očetovo blago pokloni kapelici in prebije med premišljanjem štiri tedne v odljudnem duplu. Doma kriči vsa vas nanj: Prismoda! Oče ga pretepa, zapre v temnico, spodí. Poslej se vrši večina njegovega dela in nedela v samoti, v evangeljskem siromaštvu. O tej dobi govore Celano, pričujoči «Fioretti», Legenda o treh tovariših, Zrcalo popolnosti, «serafski doktor» Bonaventura in dr. Iz ponižnosti se Frančišek nazivlje «Gospodovo rastlinico» ali «nevredno človeče», brata Leona imenuje božjo ovčico. Nežna govornica odseva občutja, ki prešinjajo treji red, ustanovo assi-

škega Ubožčka. Ljubeznivost, preproščina, dobrot, pohlevnost, nevsiljiva odpoved odlikujejo predvsem ustanovnika. V srednjem veku so ga stanovski tovariši malone oboževali, zato se je v reformaciji vzdignil glas proti takemu malikovanju. Zakaj pa skoro ves svet z ugodjem zre na avtorja *Solne pesmi*, o tem je razpravljaj B. Borko lani na tem mestu. Malo manj je ustregel «drugi Kristus» našim pravoslavcem, ker se je baje iz svete dežele gredoč v Dubrovniku izjavil, da bo stala Lausa vse dotlej, dokler ne dovoli tej verski ločini zidati božji hram v svoji sredini. Zategadelj menda do 1877. ni bilo nobene srbske cerkve v Dalmaciji (Engel-Stojanović: *Povijest Dubrovačke republike*, 1923, str. 49 in dr.).

Frančišek je učil ljubezen, ki noče nikogar na svetu poniževati, pobijal zavist in nadutost, zamedal čuvstvo svojine, ki je po njegovem nazoru najnevarnejši vseh grehov, največja ovira za napredek duše. Toliko bolj te preseneti, kako so ga mogli fašisti lani ob 700letnici proglasiti za svojega moža. Neki škof je izustil, da je bil frančiškanski tretji red — fašizem svoje dobe (*Conferencia*, 5 oct. 27).

Naša književnost se je že ponovno bavila s postavo «serafskega očeta»: Škrabec, Meško, Kmetova in dr. Po frančiškanskih slavnostih smo dobili še mi prosluli snopič «I Fioretti di Sancto Franciescho» ter «Il Cantic del Sole», poleg katerih navaja prireditelj poglavitno frančiškansko bibliografijo. Danes bi se tem imenom lahko pridružil Portugalec Leonardo Coimbra... Pričujoče naivne, legendarne zgodbe o serafskem stigmatizirancu in njegovih tretjeredniških drugovih so prvič ugledale beli dan leta 1476. Ako te med čitanjem ne ostavi kritični nagon, jih boš iztežka užival. Saj to je ozračje neprestanih čudes. Tako se na primer bratu Leonu zahoče zvedeti, je li Poverello deviški. Na njegovo prošnjo mu Najvišji razodene, da je še neoskrunjen! Včasih je po naših pojmi ravnanje nebeških ugodnikov te zbirke dovolj osupljivo, n. pr. tedaj, ko brat Ruffino in njegov voditelj gola, v samih hlačah, propovedujeta množicam s prižnice. Prav tako se mi zdi južnjaška teatralika to, da čvrsti mladeniči toli mehkužno plakajo.

Slovenitelj si je prizadeval, kakor trdi na str. 168, podati čim vestneje izvirno dikcijo, da bi iz njegovega dela vsaj malo zadehtela čudovita preproščina in lepota srednjeveške mistike. Ali za takšno početje moraš ovladati dva jezika. Kako naj pospešujejo zaželeno preprostost moderne skovanke kot pogostni «nahajati se» za izvirni «essere»? ali nešteti «vsled», proti kateremu bi lahko postavil do deset pristno narodnih rečenic? ali potvora «na predvečer»? Težko sem bolna, je vzdihnila kmetica, preobložena z gospodinjstvom, ko je hudo zbolela. Slediti komu bi se reklo bolj po domače: hoditi za kom. Kako se je razpasel ta glagol, se vidi iz nekega sodobnega sporeda, ki se pričinja: Najprej bo sledila uvodna beseda! V preprostem originalu slove: giunti là, dr. Res pa učeno švabčari: dospeli na cilj (9). Aškerčev brodnik dé v podobnem položaju: «Na mestu!»... Tiho bodite! velimo vselej s prislovom, ne pa tihi b. (29). Moleti ni moliti (51), sv. Klara se je zavedla (28), prav: zavedela. Od kedaj je naroden izraz: za morem (25 idr.)? Nerodno zvení rodilnik za veznikom ne da bi v primerih, kakršne je grajal Budal v Lj. Zvonu 1926, str. 311: Ostal je tam ves postni čas, ne da bi drugega zaužil ko polovico hleba (16), ali: postil se je 40 dni, ne da bi zaužil najmanjše telesne hrane (16), objeta sta klečala, ne da bi si rekla besedice (63). Naši pisatelji so pač po večini predomišljavi, da bi se okoristili z izsledki tujega napora... Naju notri pusti (18) pomeni nam nekaj drugega, nego bi se moralo povedati ondi. Slično v velepreprosti laščini:

apri la bocca, che ora vi ti voglio cacare — odpri usta, da se ti notri (= noter, vanje) umažem (56, 57). Kateri naš rojak bi dejal: začel je skočiti? Res si dovoljuje to svoboščino: Elija je pričel razumeti (67) nam. razumevati ali umeti. V isti koš sodijo deležniki: posvareč (47), pokažeč (59) nam. kažoč... Tako barbarski kviri jezik naših gorjancev samo še Tine D., n. pr. v kiticah «Kresna»: Joj, kdor blodi v grehu z nogami, zgrešeč kažipot!... Med ostalim resjem poduhajte še takele cvetke: Ob tem božjem čudežu se je polastilo veliko strmenje ves tisti kraj (74), ali pa: ogel se je ugasnil (72), ker se glasi po italijansko: si spense. Šentviški Aristarh svetuje rabiti pri nedovršnikih bolj 5. vrsto nego 6., torej izvažati, ne: izvaževati. Prevajalec o tem nima pojma, saj tvori celo spake kot «zamaknjevati se». Kakor da bi se kdo dotaknjeval žic, a ne dotikal. Res bi se najrajši pogreznil v zemljo, kot čakal... (114). O zvršilnem sedanjiku ni v tej knjigi sledu ne tiru, niti o trpniku, ali predlogu pri njem, ne o Urši Plutovi, sploh iz vsakega poglavja slovenske slovnice zeva praznота. Koštiálov «Brus» kakor drugih jeziko-slovcev razpravice iz poslednjih let niso nič obrodile. Kaj pa skrb za slog? Globoko je pogledal v globino (86), izvornik: profondamente — abisso, polnost — poln, Amaretto Manelli pa: moltitudine — piena (89), duša za: animo in anima (92), neobčutljiv za telesne občutke: insensibile alle cose corporali (72).

Spričo tolikernih hib v materinščini, spričo mrgolečih germanizmov, ki jih ne bom našteval, kar izgine dejstvo, da je prelagatelj kaj izpustil, n. pr. e n è s c o d e l l a (24), ali nedosledno pisal imena, jih kedaj sklanjal, drugič pa ne, oziroma jih na dva načina, ali jih morda celo predruščil (30, 73, 78, 79 itd.). Za slovo pa še višek: korekture je pomagal opravljati dr. A. Breznik. To je moralo v rokopisu gomezeti kakor v starem siru, da se je moglo navzlic vélikemu trebilec v dokončni obliki ohraniti toliko pogreškov... Umetniške priloge Toneta Kralja se lepo podajo preprosti vsebini. A. Debeljak.

Prof. St. Stanojević, Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka. Izdavač: Bibliografski zavod, d. d., Zagreb. Svezak 4—12. (Od besede «Bura» do besede «Kostić Tadija». Izdanje v latinici.)

✓ Poročilo o prvih treh zvezkih tega za južne Slované prevažnega dela (Ljubljanski Zvon 1926, str. 67—70) dodajam nekaj pripomenj k naslednjim devetim zvezkom.

Uredništvo je že pri 5. zvezku uvidelo, da se mora prvotno zasnovani obseg (18—22 zvezkov) raztegniti na 24 zvezkov, tako da bo vsaka izmed treh knjig obsegala osem, ne sedem zvezkov. Z dodatkom, ki se že zdaj na več mestih obeta, se delo morda še bolj razširi.

Govoreč o «čuturi» (I. knjiga, str. 443), trdi enciklopedija, da se v Sloveniji rabi samo v Beli Krajini, pa jo pozna že Gorenjec Prešeren: «Kaj čutar'co čez pleča, iz mesta ven hitiš?» in na Goriškem je ta posoda še danes zelo razširjena. Vobče se opaža, da upoštevajo članki o posodah, pripravah, orodjih, jedilih, oblekah itd. večinoma srbsko-hrvatsko ozemlje in o slovenskih takih rečeh malo ali nič ne vedó. Tak je članek «Kola» (II. knjiga, str. 369) ali «Jela i pića narodna» (II, 141), kjer bi se lahko omenili štruklji, žganci, žlikrofi in kar je še drugih takih narodnih dobrot.

O Danteju (I, 478) se pripoveduje, da je spesnil «Božanstveno komedijo», «religiozno-filozofski epos u 20 pjevanja». Do zdaj so vse knjige učile, da je teh spevov 100. Če izve Italija, da je južnoslovanski pisec zatajil 80 Dantevih spevov, napove po vsej pravici Jugoslaviji vojno in napravi kazenski pohod do Zagreba, kjer se je ta strašna žalitev natisnila.